

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 Dep

Geilo, 30 august 2016

INNSPILL TIL STORTINGSMELDINGEN OM BÆREKRAFTIGE BYER OG STERKE DISTRIKTER

Fjellnettverket ønsker en nasjonal fjellpolitikk

Fjellnettverket er et politisk nettverk som har fylkeskommuner, regionråd og kommuner i Sør-Norge som medlemmer, og som er pådrivere for en politikk som sikrer at ressurser og verdier i fjellområdene gir grunnlag for utvikling og trivsel i fjellbygdene. Vi ønsker en nasjonal fjellpolitikk som tydeliggjør viktigheten og betydningen av fjellområdene i Norge og som styrker næringsutvikling, sysselsetting og folketallsutvikling i fjellet.

Våre innspill til spørsmålene stilt i diskusjonsnotatet «distriktpolitikk under nye forutsetninger» berører spørsmålene under de to første områdene regjeringen ønsker innspill på; «vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet» og «distriktpolitikk under nye forutsetninger».

Våre viktigste momenter er;

- Fjellandbruk og reiseliv er viktige bærebjelker
 - o Virkemiddelapparatet er sektorstyrt, og Fjellnettverket ser det som nødvendig at landbruk og reiseliv utvikles gjennom bedre samordning.
 - o Stortingsmeldinga må signalisere vilje til å satse på fjellandbruket gjennom økt forskning og nye tiltak for økt kompetanse og rekruttering.
 - o Fjellnettverket ser det som nødvendig at «delt borgerskap» med tilhørende delt beskatning utredes for «hyttekommuner».
- Øke innovasjonskrafta for å ta ut vekstpotensialet i fjellområda
 - o Virkemidler til omstilling og økt sysselsetting/rekruttering
 - o Investerings - og risikokapital
 - o Mer lokal rådighet over og derigjennom større inntekter av statsallmenningene
- Infrastruktur – veg, bane, bredbånd
- Fremtidsrettet og desentralisert utdanningstilbud
- Effektiv og balansert bestandsforvaltning av rovdyr

Fjellnettverket imøteser gjerne et møte med politisk ledelse for å drøfte og utdype våre innspill.

Våre innspill til høringen er vedlagt.

Med vennlig hilsen,

Steinar Berthelsen(sign.)
Styreleder Fjellnettverket

VEKSTKRAFTIGE – BO OG ARBEIDSMARKEDER I HELE LANDET

Hvordan kan stat, kommuner og fylkeskommuner legge til rette for et konkurransedyktig næringsliv og tilgang på kompetent arbeidskraft i lokale arbeidsmarkeder med ulike utfordringer?

Forpliktende utviklingsplaner og differensiert virkemiddelbruk

Fjellnettverket savner en tydelig norsk fjellpolitikk som utløser fjellkommunenes utviklingspotensial. Fjellnettverket ønsker en fortsatt statlig politikk og virkemidler som styrker mulighetene for å videreutvikle modeller der distriktene kan spille på sine fortrinn og ressurser, kompetansemiljø, kultur og identitet, stedsstruktur og fortrinn, og styrke attraksjonskraft for bosted, bedrifter og besøk på sine premisser med innovative langsiktige løsninger. For å nå regjeringens mål om å «ruste Norge for fremtiden og sikre bærekraftig vekst og verdiskaping i hele landet» er det nødvendig at staten tar ansvar for å gi likeverdige rammebetingelser og tilbud over hele landet. For å oppnå dette må det legges opp til en sterkt differensiert distriktspolitikk som tilpasses de ulike BA-regionenes næringsstruktur, ressurser og fortrinn, og som tar utgangspunkt i større grad av samordning mellom statlig, regionalt og lokalt næringsarbeid – gjerne gjennom forpliktende utviklingsavtaler mellom regionale partnerskap og statlig nivå. Det er i tillegg viktig med tiltak som fremmer samspill mellom høyere utdanningsinstitusjoner og regionalt utviklingsarbeid.

Flytting av statlige arbeidsplasser

Ved å flytte statlig virksomhet til mindre steder, stimuleres både for privat virksomhet og tilflytting. Historien har vist at en klarer å opprettholde og gi god kvalitet ved slik utflytting og etablering, og en får ekstra effekt ved at arbeidskraften i større grad er stabil. Driftskostnader og byggekostnader er også jevnt over mye lavere i distriktsregionene, noe som gir en vinn-vinn situasjon, ved at presset i storbyene blir mindre. Den nye stortingsmeldingen må derfor konkretisere en politikk for utflytting av statlige arbeidsplasser i distriktene. Vi støtter Telemark fylkeskommunes forslag om et forum for å drøfte strategi for lokalisering og samhandling om statlige arbeidsplasser i regional utvikling som en årlig arena der KMD og Statsbygg m.fl. inviterer fylkeskommunene til å drøfte muligheter og behov.

Videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift

Viktig direkte tiltak for næringslivet i Fjellområda som ønskes videreført.

Legge til rette for et fremtidsrettet og desentralisert utdanningstilbud

Den digitale utviklingen er et viktig hjelpemiddel for desentral utdanning, spesielt for voksne med behov for faglig påfyll og videre utdanning. Godt over 60 lokale utdanningssentra er etablert gjennom de siste 20 årene nettopp for å komme i møte dette behovet, og de samarbeider bredt med høyskoler og universitetet. Disse studentene faller mellom flere stoler i utdanningssystemet og har ingen egen plass i norsk utdanningspolitikk. Den desentrale og fleksible utdanningen med høyskoletilbud må bli anerkjent inn i det norske utdanningssystemet. Det nye stortingsmeldingen må sørge for at denne målgruppen får en plass i norsk utdanningspolitikk og støtte opp om og plassere ansvaret for drift av det desentraliserte høyskoletilbudet.

DISTRIKTSPOLITIKK UNDER NYE FORUTSETNINGER

Hvordan kan den lokale verdiskapingen styrkes?

Landbruk og reiseliv er viktige bærebjelker i fjellområda

En bærekraftig distriktpolitikk må legge vekt på å forvalte våre naturressurser og øke naturbasert verdiskaping basert på sterk privat eiendomsrett, lokal råderett og prinsippet «vern gjennom bruk». Livet i fjellbygdene er i endring og omstilling. Fjellbygdene har kvaliteter som etterspørres av dem som bruker områdene i rekreasjonssammenheng. Terje Skjeggedal og Kjell Overvåg har satt fokus på fjellpolitikk, eller manglende fjellpolitikk i fagboka «Fjellbygd eller feriefjell»¹. Her gir de en faglig dimensjon til arbeidet med fjellpolitikk, sammen med de nydannede Fjellforsknett. Tradisjonelt landbruk og besøksnæringene er og har vært tunge innenfor privat sektor i disse områdene. I fjellbygdene er det en nær sammenheng mellom reiseliv og landbruk. Landbruket står for landskapspleie/beite, levende landskap og lokal matkvalitet. Potensialet i fjellandbruket kan utnyttes bedre for å bidra til økt selvforsyning. Virkemiddelapparatet er sektorstyrt, og Fjellnettverket ser det som nødvendig at disse næringene utvikles gjennom bedre samordning.

Fjellandbruk

Beregninger viser at 15 prosent av sysselsettingen i fjellområdene er knyttet til jordbruket, noe som er vesentlig høyere enn i resten av landet. Totalt står fjellandbruket for 20-30 prosent av landbruket i Norge, regnet etter jord- og skogbruksareal, antall aktive bruk og antall husdyr i grovfôrbaserte næringer¹. Fjellnettverket har i lang tid jobbet for fjellandbruket som er et svært viktig grunnlag for verdiskaping, busetting, kulturlandskap og turisme i distriktene. Fjellandbruket leverer produkter med høy kvalitet og særpreg, og det er vekst i produksjon og verdiskaping. Det trengs forskning for både å underbygge, dokumentere og videreutvikle fjellandbruket.

Vi ønsker et sterkt fokus på kompetanseheving og rekruttering innenfor fjellandbruket og ber om at fjellfagskoler blir prioritert med fokus på mer markedsrettet kompetanseutvikling. Effektiv og balansert rovviltforvaltning er viktig for fjellandbruket. Staten må ta større ansvar for å ta ut skadevoldere i belastede områder med helikopter. Det er behov for dette ettersom næringsutviklinga i større og større grad retter seg mot reiseliv, opplevingsturisme, mat og mer samarbeid med store reiselivsbedrifter. Stortingsmeldinga må signalisere vilje til å satse på fjellandbruket gjennom økt forskning og nye tiltak for økt kompetanse og rekruttering.

Det er stort behov for investeringsvirkemidler i driftsbygninger i husdyrholdet i fjellområda. Distrikta taper i kampen om investeringsvirkemidler. Vi opplever i større grad nå enn tidligere ei skeivfordeling i bruken av disse midlene i landbruket. Store bruk med store utbygginger reiser med større andel av regional tilskuddspott til driftsbygninger, sjøl om vi i fjellbygdene produserer og investerer innen prioriterte husdyrområder, men i mindre skala. Vi er avhengige av å beholde flest mulig av gardsbruka for å kunne ta vare på produksjons/matpotensialet, trygge busettinga, sikre verdiskaping i reiselivsprodukt, mat og opplevelser, holde kulturlandskapet i hevd, og ikke minst utnytting av utmarksbeite til grovforspisende husdyr. Fjellkommunene har sterkt behov for prioriterte investeringsmidler.

Deltidsinnbyggere/ hyttepolitikk

Det tradisjonelle reiselivet har endret seg og hyttefolket har i dag større betydning for fjellbygdene enn det tradisjonelle reiselivet. Det finnes 450000 hytter i Norge med en årlig tilvekst på 5-6000, fortrinnsvis høystandardhytter som ligger 1-4 timers avstand fra primærboligen i byen. Fjellområda har gjennomsnittlig 1623 hytter pr. kommune. I øvrige kommuner i landet som har 835 hytter pr. kommune.

¹¹ Fjellbygd eller feriefjell, Fagbokforlaget 2015

Fra forskerhold beskrives utviklingen mot at et sterkt økende antall urbane nordmenn lever en stadig større del av livet sitt på «hytta» som «rekreasjonsmessig byspredning». Hele 190000 Oslo-familier har hytte i en annen kommune.

Det store antall hytter fører til en vesentlig økning av befolkningstallet i mange små kommuner i perioder av året. Periodevis er innbyggertallet i disse kommunene langt større enn antall fastboende, og dette stiller stadig større krav til både dimensjonering, organisering, kvalitetssikring og finansiering av offentlige tjenester i disse kommunene. Dette gjelder innen samferdsel, transport og IT for mobilitet mellom boligene og jobb – i –sekundærbolig. Det gjelder helse- og sosialtjenester – lovpålagte medisinske og sosiale tjenester generelt og i særdeleshet beredskap; når familien lever livet i flere kommuner må systemet innrettes deretter. Også i miljø- og arealpolitikken gir rekreasjonsmessig byspredning grunn for større politisk oppmerksomhet. Eierne av sekundærboliger og vertskommunene har felles interesse av at det utvikles en politikk som fanger opp «flerhushjem» -fenomenet / Deltidsinnbyggerne ønsker å bidra i lokalsamfunnene, men de er ikke innbyggere med dagens innbyggerrettigheter. Fjellnettverket ser det som nødvendig at «delt borgerskap» med tilhørende delt beskatning utredes.

Større inntekter fra statsallmenningene er mulig

Fjellnettverket ønsker mer lokal rådighet over og derigjennom større inntekter av statsallmenningene. Naturressursene i statsallmenningen kan i sin helhet forvaltes av de lokale fjellstyrene innenfor nasjonale rammer. I dag er denne forvaltningen delt mellom fjellstyrene og Statskog SF. Eksempler på saker/ressurser som kan flyttes fra statlig til lokalt nivå;

- Energi (vann/vind/bio)
- Sand, grus og mineraler
- Arealressurser
- (Virkeressurser/tømmer, Statsallmenningsloven §4-5)
 - 100% statens
 - Bruksrett – resten statens
 - Fullt ut lokal ressurs
- Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) – etter politisk vedtak – elgjakta i 2004
- Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) kompetanse til å gi samtykke til hundetrening i Hundelovens (§8) i 2007
- Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) kompetanse til å gi samtykke til motorferdsel i 2015

Infrastruktur og kommunikasjon

Bedring av infrastruktur og kommunikasjon reduserer avstandsurempene for distriktene, og bidrar til vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder.

Digital struktur for mobil, bredbånd og annen infrastruktur er nødvendige forutsetninger for bosetting, utvikling av næringsliv og grunnlag for beredskap. Tilbyderne av bredbånd tar begrenset med risiko og viser til manglende inntjening. Staten må derfor støtte videre utbredelse av bredbånd i distriktene sterkere enn i dag. Økningen i antall redningsaksjoner og klimabaserte utfordringer (flom, skred, brann mm.) viser behov for forebyggende tiltak og økt behov for tilrettelegging /tilgjengelighet. Fjellområdene har fremdeles områder hvor nødnettet ikke er tilgjengelig.

For å gjøre distriktene attraktive for bo og besøk må det legges til rette for samferdselsløsninger som både bidrar til effektiv transport innad i den enkelte region og samtidig knytte de ulike delene av fylket til nærmeste storbyområde.

Er det områder hvor lovgivning eller nasjonal politikk er til hinder for en forsvarlig utnytting av ressursgrunnet i lokalsamfunnet?

Plan- og bygningsloven

Drift i utmark er i mange tilfeller koblet mot annen landbruksvirksomhet. Det skjer imidlertid ei modernisering av utmarksnæringene, ikke bare tradisjonell støling/seterdrift og beitebruk, selv om dette er et svært viktig driftsopplegg. Det er i større grad ei reiselivsmessig utnytting av ressursene med utleie av jakt og fiske og med utleie av husvære som viktige verdiskapingsarenaer.

Det er mye arbeid på gang i forhold til å kunne utnytte utmarkspotensialet. Det er viktig å peke på arbeidet med plan og bygningslova, revisjon av Landbruk+, forenkling av utmarksforvaltning, Velure-rapporten. Dette er viktig grunnlag for det videre arbeidet med å skape rom for å utnytte næringspotensialet i utmarka mer effektivt og samtidig gir lokal styring av verneområda reell.

Fjellnettverket mener at all utmarksforvaltning kan overføres til behandling etter bestemmelsene i Plan og bygningsloven, også innen verneområda. To forvaltningsregimer, et i verneområder og et utenfor verneområder, gjør forvaltninga unødig komplisert. Et regime kan godt ta inn i seg verneinteressene. Det er behov for å avklare statens bidrag til oppfølging av regionale planer som er vedtatt med basis i nasjonale vernehensyn. Verneforskriften bør legge til rette for bruk av natur som kan gi økt verdiskaping og nye arbeidsplasser. Det må legges til rette for økt kommersiell bruk av kultur- og naturområder.

Lov om statsallmenning

Regjeringen har nedsatt et lovutvalg som skal gjennom gå lovverket for statsallmenningen. Fjellnettverket støtter Norges fjellstyresamband i at det nye lovverket skal sikre mer lokal rådighet over og derigjennom større inntekter av statsallmenningen.

Hvilke nasjonale interesser er det viktig å ivareta når det åpnes for økt utnytting og verdiskaping basert på lokale ressurser?

Det er behov for å avklar statens bidrag i oppfølgingen av regionale planer som er vedtatt med basis i nasjonale vernehensyn. Verneforskrifter/verneområder legger begrensninger i kommersiell bruk av natur som kunne gitt utvikling av nye arbeidsplasser.

Fjellnettverket mener at nasjonale- natur- og miljøverdier i statsallmenningen skal sikres ved normative virkemidler

På hvilken måte kan distriktskommunenes arbeid med lokal samfunnsutvikling, herunder inkludering av arbeidsinnvandrere, næringsutvikling og bærekraftig ressursutnytting styrkes?

Innvandrere er en nødvendig ressurs for distriktene som preges av eldrebølge og til dels fraflytting. God integrering og inkludering av innvandrere er helt essensielt for å få folk til å ville bosette seg, og bli boende. Kommunene må stimuleres til å jobbe med strategisk boligplanlegging.

¹«Landbruk og kompetansebehov i fjellregionen» NILF-notat 2012.

²«Oslo med størst vekst i statlige arbeidsplasser» E24, 31.01.2015.